

Bijna verdwenen notenteelt gedijt goed in Achterhoek

Ondanks dat Nederland een welig tierende tuinbouwsector heeft, is er een teelt die we bijna geheel aan zuidelijker landen overlaten. Terwijl notenbomen hier ook prima gedijen. Teler Harm Tuenter bewijst het en de Nederlandse Notenvereniging probeert sinds 2017 meer animo voor de notenteelt te wekken.

DOOR WOUTER VAN TEEFFELLEN

Harm Tuenter in het Achterhoekse Breedenbroek is één van de weinig professionele telers van hazelnoten in Nederland. Tuenter is de tiende generatie Tuenter op deze oude familieboerderij 't Joostenhuus, maar wel de eerste die noten ging telen.

De teelt van hazelnoten kwam toevallig op het pad van Tuenter die een technische achtergrond heeft en geen ambitie had om zelf boer te worden. Tot zijn pensionering als leraar techniek en mechanisatie in het technisch onderwijs was de teelt van hazelnoten vooral een nevenactiviteit, die hij oppakte toen hij op de ouderlijke boerderij ging wonen: zijn vader verwachtte wel dat de landbouwgrond door de familie beheerd zou blijven worden. "Verkopen van grond waarvoor de familie zo hard gewerkt hard, wat absoluut niet aan de orde", blikt Tuenter terug. Op zoek naar een passende teelt liep Tuenter eind jaren tachtig tegen de boekjes van de bekende fruitteeltonderzoeker S.J. Wertheim over de teelt van hazelnoten en walnoten aan. Deze boekjes gaven een goed overzicht van de teeltaspecten en de onderzoeksresultaten van Wertheim in de eerdere jaren met hazel- en walnoten op het Proefstation voor de Fruitteelt in het Zeeuwse Wilhelminadorp.

De walnotenteelt viel voor Tuenter af want op middelbare leeftijd zat hij niet te wachten op een teelt waarvan de (volle) productie erg lang op zich laat wachten. Maar bij hazelnoten heb je na enige aanloopjaren veel vlotter volle productie. Hij sloot zich aan bij een studieclub van veertien geïnteresseerden in de hazelnotenteelt en startte samen met zes andere boeren met deze biologische teelt. Jaren later is hij met inmiddels 5,5 hectare hazelnoten nog de enige overgebleven teler van deze club. In het Limburgse Grathem zit nog één van de weini-

ge andere telers van hazelnoten in Nederland, die ook als enige teler overschoot van een vergelijkbare studieclub van notentelers.

Markt

De markt voor Nederlandse hazelnoten is een echte vraagmarkt dus over de afzet voor goede noten uit Nederland, hoeft je volgens Tuenter niet druk te maken. Zelf teelt hij al jaren bio onder SKAL-keurmerk, omdat hij al snel merkte dat de biologische noten de dubbele prijs ten opzichte van gangbaar opbrachten. En dat prijsvoordeel is er nog steeds. Wel vraagt de mechanische onkruidbestrijding in de biologische teelt meer tijd. In totaal vraagt de biologische hazelnotenteelt op zijn bedrijf inclusief verwerken ongeveer 150 uur per hectare. Voor de gangbare teelt kun je het ongeveer in de helft van de tijd.

Wat betreft ziekten en plagen is de teelt van

Harm Tuenter (l.) en Ton Bisseling op een excursie onlangs op Tuenter's bedrijf in de Achterhoek.

Door wat meer te beregenen in de periode dat de meikevers eieren gaan leggen, hoopt notenteler Tuenter op minder aantasting van de wortels.

hazelnooten niet de moeilijkste teelt. De belangrijkste plaag is de hazelnootboorder, waarvan de kever door de nog zachte schil heen een eitje legt en de larve aan de zich ontwikkelende noot gaat eten. Tuenter spuit hier niet tegen en zag de aantasting in de loop van de jaren wel toenemen. In de laatste jaren is het stabiel en rekent hij met gemiddeld 5% uitval tot maximaal 10% van de oogst in een slecht jaar. Wel is dit ook sterk afhankelijk van het ras. Een groot deel van loze noten door de hazelnootboorder worden tijdens het schonen van de oogst eruit geblazen dus afnemers treffen maar zo nu en dan een aangetaste noot. Standaard als compensatie voor de loze noten levert hij 1,5% te veel en krijgt hij mede daardoor nooit klachten.

Wat in 2013 opeens wel veel uitval aan bomen gaf, waren de engelingen ofwel de larven van de meikever. Deze engelingen vreten aan de wortels waardoor bomen afsterven. Door wat meer te beregenen in de periode dat de kevers eieren gaan leggen, hoopt hij op minder aantasting.

Het ideale ras voor de teelt van hazelnooten bestaat niet. Hij plantte de rassen die in het hazelnootboekje van Wertheim aanbevolen werden. Op basis van het rassenoverzicht van Wertheim aangevuld door zijn eigen ervaringen stond Tuenter op de notenexcursie stil bij door hem aangeplante rassen zoals Butler,

Hall'sche Riessen, Gunslebert, Lang Tidlig Zeller, Gustav Zeller, Cosford, Corabel en Lange Spaanse. Naast productie zijn zaken als mate van vrije val (zonder omhulsel), nootkleur, kraakbaarheid en nootgrootte van belang. Wel waarschuwt Tuenter nieuwe telers voor de vaak tegenvallende raszuiverheid van geleverde planten. Zelf selecteert hij in de eigen notengaard de bomen die in zijn ogen raszuiver zijn en goed produceren.

Wisselende producties

Wel waarschuwt de inmiddels ervaren hazelnootenteler voor te hooggespannen verwachtingen van de productie per hectare. De producties wisselen per ras en per jaar sterk. Globaal varieert het van 200 kilo per hectare in een slecht jaar tot 3.000 kilo per hectare in een echt goed jaar. Als gemiddelde productie die afgeleverd wordt, rekent hij met 1.300 kilo per hectare. Voor gangbaar wordt er volgens de

Jonge Notenvereniging met zestig leden

De Nederlandse Notenvereniging is in juli 2017 opgericht en heeft zestig leden die met de notenteelt bezig zijn. Voorzitter Ton Baltissen ziet bedrijven met wat intensievere aanplant van 100 walnotenbomen of 800 hazelaars per hectare. Maar er zijn ook bedrijven in de verbrede landbouw, die een kleiner aantal notenbomen hebben in combinatie met andere teelten en bedrijfstakken. Met leden van de Notenvereniging zijn er enkele nieuwe projecten opgestart. Eén van de projecten is een project rond bufferstroken. Notenbomen als buffer zorgen voor een beter microklimaat voor de gewassen op de aangrenzende velden, en kunnen aan de rand en langs sloten dienen om emissie

van middelen tegen te gaan of als beschutting voor het vee. Een tweede project is gericht op het aantonen van de meerwaarde van notenbomen, met name de toename van het organisch stofgehalte in de bodem. Om de raseigenschappen en het teeltperspectief van hazel- en walnoten beter in beeld te krijgen, zet de Notenvereniging proeven op waarbij de productie en een groot aantal kwaliteitsaspecten van de notenrassen gemonitord wordt. Samen met CropEye, LTO Noord Projecten en Boomkwekerij 't Herenland is er nu een boekje voor boeren en tuinders die plannen hebben met de notenteelt te beginnen. Aan een uitgebreidere teelthandleiding wordt gewerkt.

Notenvereniging wel met beduidend hogere producties gerekend.

Als een richtinggevende prijs voor zijn biologische product noemde hij €3,5 à €4 per kilo voor ongekraakte noten. Dat is ongeveer het dubbele van wat hazelnoten uit een groot producerend land als Turkije kosten. Maar er is specifiek vraag naar Nederlandse biologische hazelnoten waarvoor afnemers graag bereid zijn meer te betalen.

In de teelt is wortelopslag een aandachtspunt. Iedereen kent wel de wilde hazelnoten als struik maar in de notengaard staan de bomen op stam. Om wortelopslag te voorkomen, begint Tuenter al in de kwekerij met het wegsteken van opslag, want als je gaat knippen dan komt er alleen maar meer opslag. Daar gaat hij in de notengaard mee verder. Tegenwoordig kweekt hij zijn eigen plantmateriaal en oculeert hij alles op zaailingen van Gunslebert. Eén van zijn afnemers koopt elk jaar hazelnoten van dit ras om later als zaailing op te enten, omdat de ervaring leert dat dit ras weinig opslag geeft. Tuenter laat het onvertakte plantmateriaal nog twee jaar op zijn kwekerijveldje staan om als grotere vertakte boom uit te planten. Groot voordeel is dat je dan al na twee jaar productie krijgt en niet na 4 tot 5 jaar als je onvertakte boompjes plant.

De snoei is redelijk beperkt. In de zomer snoeit en zaagt hij wat waterlot weg. En in de winter enkele takken die de belichting en boomvorm met open kroon sterk verstoren. Wel worden een deel van de bomen, die op een rijafstand

Snoeien is in de hazelnotenteelt veel minder arbeidsintensief dan in het hardfruit.

van 4,4 meter staan, bij een afstand van 4 meter in de rij, op latere leeftijd geroid. Eerst wordt er om de andere boom geroid en om de andere rij alle bomen, waardoor ze na ongeveer het veertiende jaar op een plantafstand van 8 en rijafstand van bijna 9 meter staan.

Eigen machines

Als echte techneut maakte hij bijna alle machines voor de teelt en verwerking van hazelnoten zelf. Vaak op basis van andere tweedehands landbouwmachines die zelf omgebouwd werden tot mechanisatie voor de hazelnootteelt. Als succesfactor voor zijn bedrijf noemt Tuenter expliciet zijn zelfgebouwde machines, want hij zag andere telers vaak veel investeren in een duur machinepark en later vervolgens stoppen door een tegenvallend financieel rendement. Schoffelen doet hij met een oude triltandcultivator waarvan een deel

van de triltanden afgehaald is en met aan de zijkant een extra denker/zwenker met een hydraulisch aangedreven rotor van Clemens voor het onkruid tussen de rijen.

Rond 1 juli stopt hij met schoffelen en wordt het nog jonge onkruid met een onkruidbrander achter de trekker goed bestreden. Tussen de bomen pakt hij hiervoor een handbrander, wat volgens Tuenter goed werkt mits je tijdig start op jong onkruid. Richting oogst freest hij de boomstrook heel licht en legt met een eenvoudige wals de strook strak. Later volgt nog een andere wals, want bij de oogst moet de boomstrook waarop de noten vallen vlak en strak liggen.

In de oogsttijd haalt hij met een omgebouwde hooimachine met rubberen flappen de noten en het gevallen blad van de boomstrook af. Vervolgens gaat hij met een grote blazer achter de trekker er langs waardoor het lichtere blad gescheiden wordt van de zwaardere noten. De noten komen op stroken op de kortgemaaide grasbaan te liggen. Het oprapen van de noten en bergen in de voorraadkisten gebeurt door Tuenter met een soort aardappelvork met de hand. Maar dit is ook te mechaniseren. Het schonen volgt dezelfde dag op het erf. De noten gaan door een zelfgemaakte ronddraaiende rotorzeeftrommel en komen in een waterbad terecht. De drijvende, verkeerde hazelnoten worden eraf geschept. Met een tweedehands ventilator heeft Tuenter nog een schoningsapparaat gebouwd waarmee de loze lichte noten van de zwaardere volle noten gescheiden worden. Daarna worden met hulp van ventilatoren de noten op de zolder van zijn eigen schuur verder gedroogd. Voor het deel van de klanten die gekraakte noten wil, heeft hij nog een eigen kraakmachine gebouwd.

Harm Tuenter heeft, als techniekdocent, zelf zijn machinepark gecreëerd, zoals deze opraapwagen om snoeihout en blad te verzamelen.